

Καιρός συνεσταλμένος το λοιπόν...

Π. Καλαϊτζίδης ♦ Θ. Παπαθανασίου ♦ Μ. Σταύρου
π. Γ. Παπαθωμάς ♦ Γ. Ναχάς ♦ Α. Arjakovsky
P. De Mey ♦ J. Erickson ♦ J. Famerée ♦ T. Grdzeldze
B. Hallensleben ♦ V. Khoulap ♦ I. Noble ♦ T. Pott
R. Preda ♦ A. M. Reijnen ♦ N. Ruffieux ♦ P. Sollogoub

Καιρός συνεσταλμένος το λοιπόν...

Η ΜΕΛΛΟΥΣΑ ΠΑΝΟΡΘΟΔΟΞΗ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΖΗΤΗΜΑΤΑ - ΔΙΛΗΜΜΑΤΑ - ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

Επιμέλεια: P. De Mey - Μ. Σταύρου

Μετάφραση:
Καίτη Χιωτέλλη
Ζωή Πλιάκου
Βασίλης Αργυριάδης

Ἐν πλῶ

Τα κείμενα του παρόντος τόμου αποτελούν τις εισηγήσεις που εκφωνήθηκαν στο Συνέδριο «Comprendre les enjeux du prochain Concile de l'Église orthodoxe» (18-20 Οκτωβρίου 2012), που διοργανώθηκε στο Παρίσι από το Ινστιτούτο Ορθόδοξης Θεολογίας του αγίου Σεργίου και το Centre Oecuménique του Πανεπιστημίου της Leuven, σε συνεργασία με το Collège des Bernardins και το περιοδικό Contacts (όπου και δημοσιεύθηκαν στο τεύχος 243 – Ιούλιος-Σεπτέμβριος 2013).

© Έκδόσεις Έν πλώ
Κολοκοτρώνη 49, Αθήνα 105 60
Τηλ.: 210 3226343 - Fax: 210 3221238
e-mail: info@enploeditions.gr
www.enploeditions.gr
facebook.com/enploeditions.gr

Α΄ έκδοση: Οκτώβριος 2015

ISBN: 978-960-9550-63-5

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος	9
Εισαγωγή	
Προετοιμασία και αποδοχή της Συνόδου (<i>N. Ruffieux</i>)	17
Ο ρόλος των παρατηρητών στη Β΄ Βατικανή Σύνοδο (<i>P. De Mey</i>)	53
I. Το κοινό λειτουργικό ημερολόγιο	
Γιατί μια μεταρρύθμιση του σταθερού λειτουργικού ημερολογίου και του προσδιορισμού της ημερομηνίας του Πάσχα; (<i>P. Sollogoub</i>)	87
Ποιμαντικά προβλήματα που προκύπτουν από τη μεταρρύθμιση του ημερολογίου στη Ρωσία (<i>V. Khoulap</i>)	107
Το ζήτημα του κοινού ημερολογίου. Τι πρέπει να αλλάξει; Το ημερολόγιο ή η αντίληψή μας για τη σωτηρία; (<i>T. Pott</i>) ..	129
II. Αυτοκεφαλία, αυτονομία και δίπτυχα	
Αυτοκεφαλία και Αυτονομία (<i>J. H. Erickson</i>)	149
Το Κανονικό ζήτημα των Εκκλησιακών Διπτύχων. Εκκλησιο-πολιτικά διακυβεύματα και εκκλησιο-κανονική τάξη (<i>Αρχιμ. Γ. Δ. Παπαθωμάς</i>)	183
Το εκκλησιαστικό αυτοκέφαλο. Ερωτήματα ενός ρωμαιοκαθολικού (<i>J. Famerée</i>)	219
III. Το μέλλον της ορθόδοξης “διασποράς”	
Η πανορθόδοξη Σύνοδος και το ζήτημα της διασποράς: Ρεαλιστικές προτάσεις (<i>A. Arjakovsky</i>)	245
Το μέλλον της ορθόδοξης “διασποράς” υπό το πρίσμα μιας παρατηρήτριας (<i>I. Noble</i>)	277

IV. Οι σχέσεις με τις άλλες Εκκλησίες και η οικουμενική κίνηση

Οικουμενικές σχέσεις των Ορθόδοξων Εκκλησιών:
Συστηματικός και συναφειακός
αναστοχασμός (*T. Grzelidze*) 309

Οικουμενικές σχέσεις και αναγνώριση
του βαπτίσματος των άλλων Εκκλησιών (*M. Σταύρου*) 335

Αδελφές Εκκλησίες. Ερμηνευτική αρχή για τις σχέσεις
μεταξύ Εκκλησιών *ad intra* και *ad extra* (*B. Hallensleben*) 357

V. Τα ηθικά και κοινωνικά ερωτήματα κι η σημασία της νηστείας

Η ορθοδοξία μπροστά στα ηθικά θέματα.
Μια κοινωνικο-θεολογική προοπτική (*R. Preda*) 383

Η χριστιανική νηστεία στη μετανεωτερική κοινωνία
Ψηλάφηση των κριτηρίων (*Θ. Ν. Παπαθανασίου*) 409

Οὐκ ἐπ' ἄρτω μόνω: συνηγορία για το επίκαιρο
της χριστιανικής νηστείας.
Παρατηρήσεις από προτεσταντική άποψη (*A. M. Reijnen*) 443

VI. Συμπερασματικές σκέψεις

Κάποιες συμπερασματικές σκέψεις
στην εκπνοή του συνεδρίου (*Π. Καλαϊτζίδης*) 463

Η πανορθόδοξη Σύνοδος.
Προτάσεις για μια Εκκλησία εν πορεία (*Γ. Ναχάς*) 497

Οι συγγραφείς του τόμου 507

Πρόλογος

Όταν, στα τέλη του 2011, ανακοινώθηκε από μια ομάδα σημαντικών θεολογικών φορέων (το Ορθόδοξο Ινστιτούτο του Αγίου Σεργίου στο Παρίσι και το Κέντρο Οικουμενικών Ερευνών του Καθολικού Πανεπιστημίου της Λουβραίν, σε συνεργασία με το γαλλόφωνο Ορθόδοξο περιοδικό *Contacts* και το Καθολικό Κολλέγιο των Βερναρδίνων στο Παρίσι) ότι την επόμενη χρονιά θα πραγματοποιούσε στο Παρίσι ένα παγκόσμιο επιστημονικό συνέδριο για τη Μέλλουσα Σύνοδο της Ορθόδοξης Εκκλησίας, ποικίλα αισθήματα γεννήθηκαν στους αποδέκτες της πρόσκλησης: Από χαρά για την ευκαιρία αναδίφησης ενός νευραλγικού ζητήματος, μέχρι και δισταγμό για το αν έχει νόημα μια ακόμη συζήτηση για κάτι που φαίνεται πια απολιθωμένο.

Είναι γεγονός ότι επί πολλούς, επί πάρα πολλούς χρόνους η Ορθόδοξη Εκκλησία βρίσκεται σε αδυναμία ή και σε απροθυμία να πραγματοποιήσει μια πανορθόδοξη Σύνοδο, που θα έχει αποστολή της την αποστολή κάθε πραγματικής τέτοιας Συνόδου: να φωτίσει με το Ευαγγέλιο τα μείζονα προβλήματα ενός κόσμου που αδιάκοπα αλλάζει, και να αναμετρηθεί με τις καινούργιες προκλήσεις. Με την Ζ΄ Οικουμενική Σύνοδο να έχει λάβει χώρα το 787, φτάνει κανείς σε δέος αν αναλογιστεί ποιες μεταβολές έχουν συντελεστεί στα παραπάνω από 1.200 χρόνια που ακολούθησαν. Μέσα σε αυτό το διάστημα ευρύνθηκε το σχίσμα Δυτικής και Ανατολικής χριστιανοσύνης, έπεσε η Ανατολική Αυτοκρατορία, μεσουράνησε η Αναγέννηση και ανέτειλε ο Διαφωτισμός, συγκροτήθηκαν εθνικά κράτη, έγιναν δύο

Παγκόσμιοι Πόλεμοι, άνθισε και παρήκμασε η κλασική αποικιοκρατία, αναδύθηκαν ολοκληρωτικές ιδεολογίες, παγιώθηκε η λεγόμενη Ορθόδοξη «διασπορά» στον Δυτικό κόσμο, έγιναν οι τομές της Β΄ Βατικανής Συνόδου, προστέθηκε στην καθημερινότητα ο καλπασμός της τεχνολογίας και η άπειρη πραγματικότητα του κυβερνοχώρου... Είναι ένας άλλος κόσμος, άλλος όχι απλώς σε σχέση με τον 8ο αιώνα, αλλά ακόμα και σε σχέση με τη δεκαετία του 1960, όταν ξεκινούσε η διαδικασία για την εν λόγω Μέλλουσα Σύνοδο.

Με σποραδικές τις απόπειρες διορθόδοξης συνεννόησης κατά τον 17ο και 18ο αιώνα, η ιδέα πανορθόδοξης Συνόδου φάνηκε να γίνεται κάπως απτή τον 20ό αιώνα. Το 1923 πραγματοποιήθηκε στην Κωνσταντινούπολη Πανορθόδοξο Συνέδριο, το 1925 (με τη 1600ή επέτειο της Α΄ Οικουμενικής Συνόδου) διατυπώθηκε σκέψη για νέα Οικουμενική Σύνοδο, και το 1930 συγκλήθηκε στο Άγιο Όρος Διορθόδοξη Επιτροπή, η οποία κατήρτισε κατάλογο θεμάτων εν όψει μέλλουσας Προσυνόδου. Σειρά δυσχερειών, όμως, δεν επέτρεψαν την πρόοδο της διαδικασίας, παρά μεταπολεμικά. Στη δεκαετία του 1950 το Οικουμενικό Πατριαρχείο αναζωπύρωσε το ζήτημα και, μετά από διάφορες αναβολές, η Α΄ Πανορθόδοξη Διάσκεψη πραγματοποιήθηκε το φθινόπωρο του 1961 στη Ρόδο¹. Έκτοτε έγιναν πολλές διασκέψεις και συναντήσεις, πολλά συνέδρια, αλλά με τον στόχο πάντα να φαίνεται μακρινός και μάλιστα να ξεθωριάζει, καθώς δύσκολα προβλήματα (όπως οι ενδο-Ορθόδοξοι ανταγωνισμοί) επιδεινώνονται και η εκκλησιαστική γραφειοκρατία δεν αντέχει ουσιαστική ανανέωση των θεματικών καταλόγων.

Μέσα σε αυτή, λοιπόν, τη συγκυρία ήρθε τον Οκτώβριο του 2012 το συνέδριο του Παρισιού, με γενικό θέμα: “Η μέλλουσα Σύνοδος της Ορθόδοξης Εκκλησίας: Κατανοώντας τις προκλήσεις”. Και ήρθε ως μια φωνή (ή μάλλον: ως συγχορδία φωνών) φρέσκια, σχεδόν προφητική! Με σοβαρούς διοργανωτές, σοβαρή θεματολογία και σοβαρή μέθοδο, ανανέωσε τη θεολογική προβληματική. Και τα κείμενά του δημοσιεύτηκαν, στα γαλλικά, στο σπουδαίο Ορθόδοξο θεολογικό *Contacts*, τ. 243, Ιουλίου - Σεπτεμβρίου 2013.

Ενάμιση χρόνο μετά τη διεξαγωγή του παρισινού συνεδρίου, η Σύναξη των προκαθημένων των Ορθόδοξων Εκκλησιών εξέδωσε από το Φανάρι μήνυμα (6-9-2014) με το οποίο, ανάμεσα σε άλλα, ανήγγειλε ότι «η Αγία και Μεγάλη Σύνοδος της Ορθόδοξου Εκκλησίας θα συγκληθί υπό του Οικουμενικού Πατριάρχου εν Κωνσταντινουπόλει εν έτει 2016, εκτός απροόπτου»². Εκ των πραγμάτων, λοιπόν, το παρισινό συνέδριο προσπορίζεται ιδιαίτερη επικαιρότητα.

Δυο λόγια παραπάνω για το συνέδριο, ώστε ο αναγνώστης να αντιληφθεί, κατά το δυνατό, τη δομή και τη δυναμική του. Πραγματοποιήθηκε από τις 18 ως τις 20 Οκτωβρίου 2012, κατά βάση στους χώρους του Ορθόδοξου Ινστιτούτου του Αγίου Σεργίου. Συγκεκριμένα, οργανώθηκε από τους καθηγητές Michel Stavrou (του Ινστιτούτου του Αγίου Σεργίου), Peter De Mey (του Καθολικού Πανεπιστημίου της Λουβαίν) και Antoine Arjakovsky (του Κολλεγίου των Βερναρδίνων). Αρθρώθηκε γύρω από πέντε θεματικούς άξονες, και για κάθε άξονα παρουσίαζαν εισηγήσεις Ορθόδοξοι σύεδροι και ένας ετερόδοξος παρατηρητής (ο οποίος και εμπλούτι-

ζε τον προβληματισμό). Οι εργασίες έκλεισαν με τα συμπεράσματα ειδικού παρατηρητή.

Ο πρώτος άξονας αφορούσε το κοινό εορτολόγιο, αλλά, ακριβώς επειδή ήταν ο εναρκτήριο άξονας, προτάχθηκαν εισηγήσεις που αφορούσαν την ίδια την έννοια και τη λειτουργία της Συνόδου. Ο Noël Ruffieux μίλησε για την προετοιμασία και αποδοχή της, και ο Peter De Mey για τον ρόλο των ετερόδοξων παρατηρητών στη Β' Βατικανή Σύνοδο. Στη συνέχεια ο Pierre Sollogoub εξήγησε γιατί είναι αναγκαία η μεταρρύθμιση του λειτουργικού ημερολογίου, ο π. Vladimir Khoular παρουσίασε προβλήματα που συνεπάγεται μια μεταρρύθμιση στη Ρωσία, και ο π. Thomas Pott αντιδιέστειλε τη μεταρρύθμιση από την κατανόηση του σωτηριώδους χρόνου.

Ο δεύτερος άξονας εξέτασε την αυτοκεφαλία, την αυτονομία και τα δίπτυχα. Εισηγήσεις παρουσίασαν οι π. John Erickson (για τις έννοιες της αυτοκεφαλίας και αυτονομίας), π. Γρηγόριος Δ. Παπαθωμάς (για τα δίπτυχα), και ο π. Joseph Famerée (για μία ρωμαιοκαθολική προσέγγιση της αυτοκεφαλίας).

Τρίτος άξονας, το μέλλον της Ορθόδοξης «διασποράς». Εισηγητές ήταν ο π. Εμμανουήλ Κλάφης (για την αμερικανική πραγματικότητα), ο Antoine Arjakovsky (για το ζήτημα στη μέλλουσα Σύνοδο), και η Ivana Noble (για το μέλλον της “διασποράς” από προτεσταντική σκοπιά).

Στον τέταρτο άξονα προσεγγίστηκαν οι σχέσεις των Ορθοδόξων Εκκλησιών με άλλες Εκκλησίες και με την οικουμενική κίνηση. Η Tamara Grzelidze μίλησε για τις οικουμενικές σχέσεις, ο Μισέλ Σταύρου για την

αναγνώριση του βαπτίσματος των άλλων Εκκλησιών, και η Barbara Hallensleben για την έννοια των αδελφών Εκκλησιών από ρωμαιοκαθολικής πλευράς.

Ο πέμπτος άξονας αφορούσε ηθικά ζητήματα και ειδικότερα τη νηστεία. Εισηγήσεις ανέπτυξαν οι Radu Preda (για την Ορθόδοξη στάση απέναντι σε ηθικά και κοινωνικά ζητήματα), ο Θανάσης Ν. Παπαθανασίου (για τη νηστεία σήμερα), και η Anne-Marie Reijnen (για την αξία της χριστιανικής νηστείας από προτεσταντικής πλευράς).

Οι πέντε αυτοί βασικοί άξονες συνοδεύονταν και από παράλληλες συζητήσεις. Στο τέλος, συμπεράσματα από το όλο συνέδριο παρουσίασε ο Παντελής Καλαϊτζίδης.

Το ανά χείρας βιβλίο περιλαμβάνει, σε ελληνική μετάφραση, τις εισηγήσεις του συνεδρίου, οι οποίες, όπως προαναφέρθηκε, δημοσιεύθηκαν στο περιοδικό *Contacts*. Και προσφέρεται στο ελληνόφωνο πλήρωμα της Εκκλησίας σε ώρα κρίσιμη, κατά την οποία οι προσυνοδικές ζυμώσεις βρίσκονται σε εξέλιξη και η κατάθεση ερωτημάτων και προτάσεων έχει μεγάλη σημασία – για μια Εκκλησία, φυσικά, η οποία αντιλαμβάνεται τον θεολογικό διάλογο ως πλουτισμό και όχι ως ενόχληση³! Είναι ένα σπουδαίο –πρωτοποριακό θα έλεγα– βιβλίο, το οποίο αφορά την καρδιά των πανορθόδοξων συζητήσεων, τις αντιπαραθέσεις, τις ελπίδες και τις αγωνίες που εκδηλώνονται σ’ αυτές.

Ο εκκλησιαστικός άνθρωπος καλείται αδιάκοπα σε μια στάση η οποία είναι αμάλγαμα ευθύνης και προσευχής. Καλείται να αρθρώνει τον λόγο του, να καταθέτει τη μαρτυρία της συνείδησής του και να εναποθέ-

ΚΑΙΡΟΣ ΣΥΝΕΣΤΑΛΜΕΝΟΣ ΤΟ ΛΟΙΠΟΝ...

τει την προσδοκία του στον Κύριο των εκπλήξεων, τον Θεό-συννοδοιπόρο σε όλες τις ανηφόρες της ιστορίας. Κρατώντας, λοιπόν, στο χέρι αυτό το βιβλίο, ελπίζουμε ο πολυσέλιδος αυτός κόπος πολλών ανθρώπων να κατορθώσει να ενημερώσει τον λαό του Θεού, να τροφοδοτήσει την κρίση και να οξύνει τα κριτήριά του μέσα στους δύσβατους καιρούς μας. Ολόψυχα ευχόμαστε να ευαισθητοποιήσει όλους (κληρικούς και μη), ώστε το εκκλησιαστικό Σώμα να αφουγκραστεί το Πνεύμα του Θεού, να ανταποκριθεί και να λειτουργήσει όντως ως διάκονος της Ζωής του σύμπαντος κόσμου.

Θανάσης Ν. Παπαθανασίου

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

¹ Βλ. Ιωάννης Καμίρης, «Η Πανορθόδοξος Διάσκεψις Ρόδου, 24 Σεπτεμβρίου - 1 Οκτωβρίου 1961», *Θεολογία* 32 (1961), σσ. 497-52. Ανδρέας Μητσίδης, «Η εν Ρόδω Πανορθόδοξος διάσκεψις», *Απόστολος Βαρνάβας* 9 (1961), σσ. 259-261.

² <http://www.ec-patr.org/docdisplay.php?lang=gr&id=1873&tla=gr>

³ Στο αφιέρωμα του περιοδικού *Σύναξη*, τ. 133 (2015), το οποίο ήταν αφιερωμένο στη μέλλουσα Σύνοδο (με γενικό τίτλο: «Έκτός απροόπτου...». Οι Ορθόδοξοι σε Σύνοδο»), αναφερθήκαμε ιδιαίτερα σε μια σειρά προβλημάτων που υπονομεύουν το συνοδικό ήθος και τον προφητικό ρόλο της Εκκλησίας.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Προετοιμασία και αποδοχή της Συνόδου

Noël Ruffieux

Με την ευλογία του αρχιεπισκόπου Κομανών Γαβριήλ, και κατόπιν αιτήματός του, θα αναλάβω το εμπιστευμένο σ' εκείνον έργο όσον αφορά την έναρξη αυτού του συνεδρίου: να μιλήσω για την προετοιμασία και την αποδοχή της Συνόδου.

Προετοιμασία και αποδοχή είναι στενά συνδεδεμένα. Έχουμε μια ιστορική όψη της προετοιμασίας, μολοντί δεν τελείωσε ακόμη. Θέματα σχετικά με την εξέλιξη της Συνόδου δεν έχουν ακόμη λυθεί. Πέραν από τη φροντίδα γι' αυτή, δεν μπορούμε παρά να ελπίζουμε ότι θα γίνει αποδεκτή από ολόκληρο το σώμα της Εκκλησίας, σκιαγραφώντας ορισμένους όρους γι' αυτή την αποδοχή. Προετοιμασία, φροντίδα, αποδοχή αποτελούν μία και μόνο διαδικασία, αν παραδεχτεί κανείς –σύμφωνα με την ελληνική της

ονομασία— ότι μια Σύνοδος είναι, όπως οι αρχαίες Σύνοδοι, ένας δρόμος που τον διατρέχουν όλοι μαζί από την αναχώρηση ως την άφιξη.

Κι αυτός ο δρόμος μπορεί να είναι μακρύς¹.

I. Η προπαρασκευή της Συνόδου

110 χρόνια! Είναι η μακρόχρονη ιστορία μιας κυοφορίας ανολοκλήρωτης ακόμη, όπου μπορεί κανείς να διακρίνει τρεις περιόδους: από το 1902 ως το 1952, από το 1952 ως το 1990 και από το 1990 μέχρι σήμερα.

Η προϊστορία της Συνόδου

Η κίνηση προς μια πανορθόδοξη Σύνοδο αρχίζει στις αρχές του 20ού αιώνα, με τις εγκυκλίους του οικουμενικού πατριάρχου Ιωακείμ του Γ', το 1902 και το 1904². Το 1902, απευθυνόμενος στις τοπικές Ορθόδοξες Εκκλησίες, περίφροντις περί την ενότητά τους, τους προτείνει μια κοινή συνεδρίαση για να προετοιμαστεί το έδαφος προς μία προσέγγιση κανονική, αμοιβαία και φιλική, και για να εξετασθούν με κοινή συμφωνία των μελών ολόκληρης της Ορθόδοξης Εκκλησίας μας τα θεμέλια, τα μέτρα και τα μέσα που θα κριθούν τα καλύτερα.

Για τον Ιωακείμ τον Γ', αυτή η προσπάθεια είναι αδιαχώριστη από την προσπάθεια που πρέπει να γίνει με όλες τις χριστιανικές Εκκλησίες. Ενότητα ορθόδοξη και ενότητα χριστιανική έχουν μία και την ίδια προοπτική: την κοινωνία που πρέπει να χαρακτηρίζει την Εκκλησία του Χριστού.

Η μεγάλη καταστροφή του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου προσδίδει ακόμα περισσότερο σ' αυτή την πρόσκληση προς ενότητα τον χαρακτήρα του επειγόντος. Το 1920, η *συνοδική Εγκύκλιος της Εκκλησίας της Κωνσταντινουπόλεως προς όλες τις Εκκλησίες του Χριστού σε όλο τον κόσμο* θα αντικατοπτρίσει αυτή την πρόσκληση, θυμίζοντας ότι η *κοινωνία είναι ο τελικός σκοπός της συνάντησης των Εκκλησιών και προτείνοντάς τους να σχηματίσουν μια «Κοινωνία των Εκκλησιών»* κατά το πρότυπο της Κοινωνίας των Εθνών που τότε σχηματίζεται³. Η Ορθόδοξη Εκκλησία κάνει την είσοδό της στο σύγχρονο «οικουμενικό κίνημα». Ο συγκλονισμός από τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και από τη Ρωσική Επανάσταση μοιάζει να παροτρύνει τις Ορθόδοξες Εκκλησίες να βγουν από την αδράνειά τους.

Ο πατριάρχης Μελέτιος ο Δ΄ συγκαλεί το 1923 στην Κωνσταντινούπολη μια πανορθόδοξη συνδιάσκεψη με την προοπτική μιας συνόδου για το 1925, με την ευκαιρία της 16ης εκατονταετίας από τη Σύνοδο της Νικαίας⁴. Με την απουσία των Εκκλησιών Ρωσίας και Βουλγαρίας, μια προπαρασκευαστική επιτροπή στο Άγιον Όρος το 1930 προτείνει μια προ-σύνοδο για το 1932⁵. Αυτές οι προσπάθειες αποβαίνουν μάταιες. Εκτός από την κωλυσιεργία της τουρκικής κυβέρνησης και την αντίθεση των συντηρητικών κύκλων στην Εκκλησία της Ελλάδος, ο διωγμός κόβει τους δεσμούς της Ρωσικής με τις άλλες Εκκλησίες.

Αυτή η συνοδική προϊστορία εκτυλίσσεται στο πλαίσιο μειζόνων ιστορικών γεγονότων τα οποία, επί πενήντα